HASEN BİN ABDULLAH ASKERÎ

Tefsîr ve lügat âlimi, edib ve şâir. Künyesi, Ebû Hilâl olup, ismi, Hasen bin Abdullah bin Sehl bin Sa'îd bin Yahyâ'dır. Ehvâs civârındaki Asker-i Mükrem'den olduğu için Ebû Hilâl-i Askerî nisbetiyle tanınan Hasen bin Abdullah, 395 (m. 1005) yılında vefât etti.

Zamanındaki birçok âlimden ilim öğrenen Ebû Hilâl-i Askerî, tefsîr ve lügat ilimlerinde yazdığı pek kıymetli eserleriyle tanınır, Ayrıca fıkıh ilminde de derin bilgiye sahip olup, bu ilimde ve diğer ilimlerde kıymetli kitaplar yazdı.

Hasen bin Abdullah Askerî, lügata dâir Telhis, Kitâb-ı Sınâateyin nazm ve nesr adındaki eserleri yanında, diğer sahalarda da; Kitâbu Cemheret-ül-emsâl, Kitâbu meâm-ül-edeb, Kitâb-üt-tebsire, Kitâbu şerh-ül-Hamâse, Kitâb-üd-dirhem ve'd-dînâr, Kitâb-ül-mehâsin fî tefsîr-ül-Kur'ân, Kitâb-ül-umde, Kitâbu Fadl-ül-atâî alel-usr, Kitâbu ma telhamu fih-il-hassa, Kitâbu a'lâm-ül-meânî fî me'ân-üş-şi'r, Kitâb-ül-evâil, Kitâbu dîvâni şi'rihî, Kitâb-ül-fark beyn-el-meânî, Kitâbu nevâdir-ül-vâhid vel-cemî, adlı kitapları yazdı. Süleymâniye kütüphânesinde bu eserlerinden ba'zıları mevcûttur. Onlar da: Divân, Cemheret-ül-emsâl, Kitâb-ül-hassı alâ talebi'il-ilm vel-ictihâd fî cemihi, Kitâbu mâ ihtekame bih-il-hulefa İle'l-kudât, Kitâb-üs-sumâateyn, Tefsîr, Telhis ve Evâil adlı kitaplarıdır. Kevâkib-ül-mudiyye fî tarikat-il-Muhammediyye vel-evâil adlı Süleymâniye Kütüphânesindeki bulunan eserinde, bilhassa, Îsâmiyyette ilk olan hâdiseleri anlatır.

Bunlardan bir kısmı şöyledir: İlk ayakkabısını çıkarıp Kâ'be'ye giren, Velîd bin Mugîre'dir. Zinâ suçundan ilk recm olunan Rebîa bin Hudâr Esedî'dir. İlk ata binen ve ilk Arabça kitap yazan İsmail'dir (aleyhisselâm). Araplardan Hanîf dininde olup da, ilk öldürülen Adiy bin Zeyd'dir. Besmeleyi ilk yazan Muhammed'dir (aleyhisselâm). İlk hediye Peygamber efendimize (aleyhisselâm) Medine'de Zeyd bin Sâbit'in (radıyallahü anh) hediyesidir. İlk at zekâtı alan Hazreti Ömer'dir. Resûlullahla (aleyhisselâm) ilk alış-veriş yapan Sinân bin Ebî Sinân Esedî'dir (radıyallahü anh). Allah yolunda ilk kan akıtan Sa'd bin Ebî Vakkas'tır (radıyallahü anh). Kur'ân-ı kerîmi Mekke'de ilk açıktan okuyan, Abdullah bin Mes'ûd'dur (radıyallahü anh). İlk ezan okuyan Bilâl-i Habeşî'dir (radıyallahü anh). İlk önce yazıda Allahü teâlâya hamddan sonra, Resûlullaha da (aleyhisselâm) salât-ü selâmı yazan, halife Hârûn Reşîd'dir. Fıkıh ilminde ilk kitap yazan Mâlik bin Enes'dir (radıyallahü anh). Kelâm ilminde ilk kitap yazan Ebû Huzeyfe Vâsıl bin Atâ'dır.

Kitâb-ül-hassi alâ taleb-il-ilm vel-ictihâd adlı eserinde, ilim hakkında İslâm âlimlerinin şöyle buyurduğunu bildiriyor: "İlim altı şey ile tamam olur. Bunlar: Kuvvetli bir zihin, uzun zaman, zenginlik, öğrenilenle amel, mütehassıs bir hoca ve o ilme duyulan arzu ve istek. Bunlardan biri eksik oldu mu, ilim de eksik olur." Burada tabiat (huy) zikredilmedi, zîrâ bu zihnin kendisidir. Bilindiği gibi; şâir, kendi zihninden bir şiir ortaya koyar. Başkasına tâbi olmaz. Burada arzu ve isteğin zikredilmesi şunun içindir: Eğer nefis bir şeye arzu duyarsa, onun ele geçmesi için büyük bir çaba harcar. İnsan, ilmi çalışması kadar elde eder. Zenginliğin zikredilmesi ise, geçim derdi. İlimden alıkoymasın diyedir. Hocanın mütehassıs olması ise, böyle olmayan hoca insanı yanlış yollara götürdüğü içindir.

Mâlik bin Dinar buyurdu ki: Ba'zı semâvî kitaplarda okudum, buyuruluyor ki: "Hikmet; şerefi çoğaltır ve köleyi sultanlar meclisine oturtur." Ebû Esved ed-Düelî, "İlimden daha azîz birşey yoktur. Sultanlar "İnsanlara, âlimler de sultanlara hükmediyorlar" buyurmuştur. Ebû Zeyd Temimî buyuruyor ki: "Nerede bir âlim duyduysam, ondan birşeyler öğrenmek için ona koştum."

Müellif, "İlim, çok müzâkere, ders vermek, çok ibâdet ve kuvvetli bir zihin ile muhafaza edilir" buyurmaktadır.

İlim, kalbe doğan bir nûrdur. İlmin tadını alan bir daha ilmi bırakmaz ve ölene kadar ilme doymaz. Sa'îd bin Cübeyr

buyuruyor ki, “Kişi öğrenmeye devam ettiği sürede âlim, öğrenmeyi terk ettiğinde olduğundan daha câhildir.” Sa’îd bin Müseyyib ise, “Gece ve gündüz, aç ve susuz olarak bir tek hadîs-i şerîf öğrenmek için dolaştığım olurdu” buyurmuştur.

Kitâbu mâ ihtekame bih-il-hülefâ ile’l-kudât adlı eserinde ise şöyle naklediyor: Mensûr Mehdî buyurdu ki, “Halife takvâ ile ıslah olur. Sultân tâat ile doğru olur. Vatandaş adâlet ile iyi olur. İnsanlar ise, ceza vermeye muktedir iken affedilmekle doğru olur. İnsanların aklı en az olanı, kendisinden aşağı ve zayıf olanlara zulüm edendir.” Hazreti Ali, “Kişinin, Allahü teâlânın bir olduğuna, ortağı olmadığına, O’nun gibi hiçbir varlık olmadığına, O’nu görmediği halde şehâdet etmesi, doğruluğundan ve iyiliğindendir” buyurmuştur.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-üdebâ cild-8, sh. 258

2) Tabakât-ül-müfessirîn (Süyûtî) sh. 10

3) Bugyet-ül-vuât sh. 221

4) El-A’lâm cild-2, sh. 196

5) El-Evâil (Süleymâniye ktph. Hkm. (r. 689) muhtelif varaklar)

6) Keşf-üz-zünûn cild-1, sh. 199

7) Vefeyât-ül-a’yân cild-7, sh. 46